

AKCIJSKI PLAN
REGIONALNOG
LANCA VRIJEDNOSTI
HRANA I
POLJOPRIVREDA
PANONSKE
HRVATSKE

Sadržaj

1. Uvod	3
1.1. Svrha dokumenta	3
1.2. Principi djelovanja i vrijednosti u okviru RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske	4
1.3. Ključne industrije u okviru RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske	5
2. Strateški okvir RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske	8
2.1. Misija i tranzicijski ciljevi RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske	8
2.1.1. Širenje i difuzija inovacija kroz poticanje strateških partnerstva za inovacije i razvoj inovacijskih klastera u prioritetnim nišama regionalnoga gospodarstva	11
2.1.2. Promicanje poduzetništva i ulaganja privatnog sektora kroz razvoj specijalizirane poduzetničke infrastrukture i industrijsku tranziciju startup-a i MSP-ova prema prioritetnim nišama regionalnoga gospodarstva	13
2.1.3. Priprema za poslove u budućnosti kroz razvoj pametnih vještina za industrijsku tranziciju	15
2.1.4. Podržavanje prijelaza na niskougljično i kružno gospodarstvo kroz digitalnu i zelenu tranziciju (horizontalna aktivnost)	16
3. Okvir za praćenje i vrednovanje RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske	17
4. Upravljanje RLV-om Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske	21
5. Izvori financiranja i indikativni vremenski okvir za provedbu tranzicijskih aktivnosti RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske	23
DODATAK: Proces poduzetničkog otkrivanja u okviru pripreme Akcijskog plana RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske	26

Popis skraćenica

BDP	Bruto društveni proizvod
FPT	Fond za pravednu tranziciju
HAMAG-BICRO	Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije
IRI	Istraživanje, razvoj i inovacije
ITP	Integrirani teritorijalni program 2021. – 2027.
KET	Ključne razvojne tehnologije
JLP(R)S	Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave
MRRFEU	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije
MSP	Mali i srednji poduzetnici
NUTS	Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku
PKK	Program Konkurentnost i kohezija 2021. – 2027.
PN	Prioritetna niša
RLV	Regionalni lanac vrijednosti
S3	Strategija pametne specijalizacije
S3 TPP	Tematsko prioritetno područje Strategije pametne specijalizacije
SPIN	Strateško partnerstvo za inovacije
TC	Tranzicijski cilj

1. Uvod

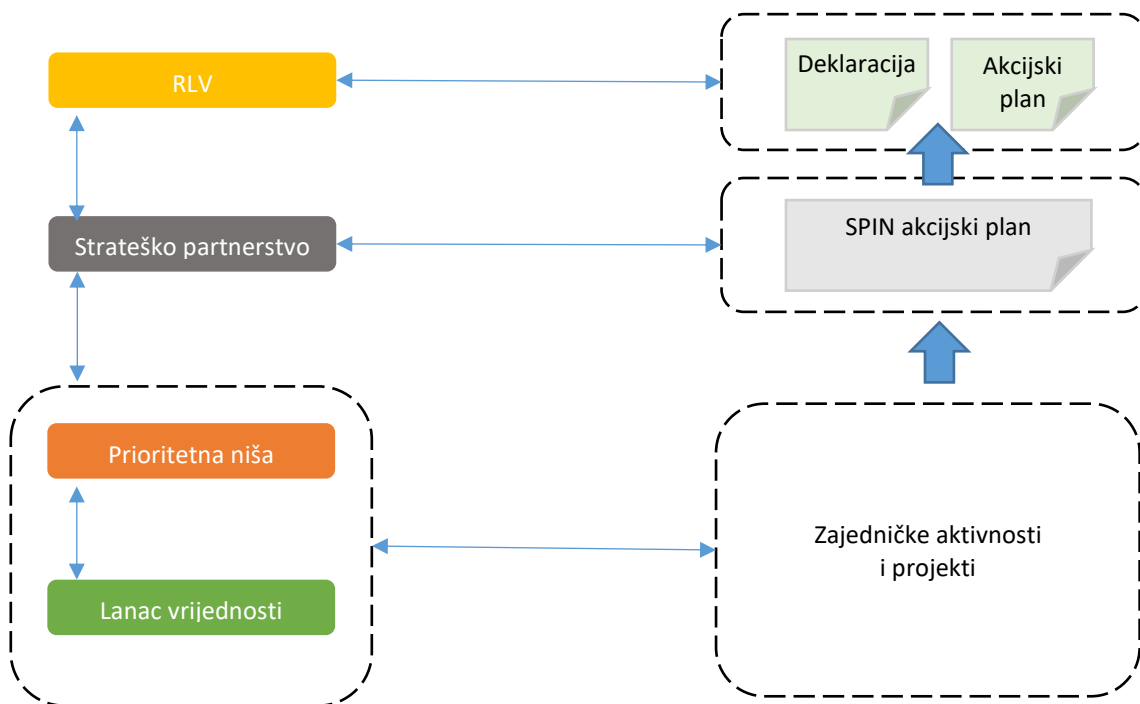
1.1. Svrha dokumenta

U okviru procesa industrijske tranzicije Republike Hrvatske u studenom 2021. godine donesen je Plan za industrijsku tranziciju Panonske Hrvatske (u daljnjem tekstu: Plan) čiji je cilj potaknuti uvođenje strukturnih promjena vertikalnom logikom intervencija s ciljem modernizacije, diversifikacije, tranzicije ili uvođenja radikalnih promjena u regionalna gospodarstva, što će predstavljati nadogradnju horizontalnih javnih politika, primjerice politike obrazovanja i politike poticanja poduzetništva.

Nastavno na doneseni Plan izrađuju se akcijski planovi za regionalne lance vrijednosti (u daljnjem tekstu: RLV) Panonske Hrvatske¹, kao provedbeni dokumenti Plana u razdoblju od 2021. do 2027.

Akcijskim planom RLV-a **Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske** dan je okvir za provedbu tranzicijskih aktivnosti pristupom „odozdo prema gore“ dionika RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske. Akcijskim planom se usmjerava i izrada akcijskih planova koje izrađuju strateška partnerstva za inovacije (SPIN akcijski plan) u svrhu razvoja novih inovativnih proizvoda i usluga u okviru RLV-a (Prikaz 1.). Akcijskim planom i njegovom provedbom daju se ujedno i inputi drugim resorima za usklađivanje aktivnosti u okviru procesa pametne specijalizacije.

Prikaz 1. Regionalni lanci vrijednosti kao okvir djelovanja za industrijsku tranziciju

¹RLV Hrana i poljoprivreda, RLV Zeleni rast, RLV Pametne i kreativne industrije i RLV Kontinentalni turizam

1.2. Principi djelovanja i vrijednosti u okviru RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske

Upravljanje RLV-om Hrana i poljoprivreda temelji se na sljedećim principima djelovanja, odnosno vrijednostima koje se primjenjuju u okviru procesa industrijske tranzicije Panonske Hrvatske:

Principi djelovanja

- **POVEZIVANJE I SURADNJA:** Inovacijski klasteri i strateška partnerstva temelj su za povezivanje i suradnju dionika iz poslovnog, znanstveno-istraživačkog i javnog sektora na aktivnostima koje mogu doprinijeti procesu industrijske tranzicije Panonske Hrvatske.
- **INTERNACIONALIZACIJA:** Uključivanje dionika RLV-ova Panonske Hrvatske u globalne lance vrijednosti i inicijative Europske komisije koje potiču suradnju na međuregionalnim projektima temelj su za internacionalizaciju regionalnoga gospodarstva.
- **DOPRINOS TRANSFORMACIJSKIM CILJEVIMA S3 TEMATSKIH PRIORITETNIH PODRUČJA:** Provedbom mjera industrijske tranzicije doprinosi se transformacijskim ciljevima S3 tematskih prioriteta područja te poboljšavaju rezultati i jačaju kapaciteti Republike Hrvatske u području istraživanja i inovacija za jačanje konkurentnosti i promicanje digitalne i zelene tranzicije (Prikaz 2.).

Prikaz 2. Tematska prioritetna područja S3 (S3 TPP)

Vrijednosti

Sustav vrijednosti predstavlja općeprihvaćene standarde djelovanja ili kvalitete međusobnog uvažavanja i suradnje dionika RLV-ova, ponajprije u funkciji uspješnog razvoja RLV-ova, a samim time i napretka i dobiti šireg kruga dionika Panonske regije, te uključuje sljedeće vrijednosti:

- **DRUŠTVENA MISIJA:** Aktivnostima industrijske tranzicije doprinosi se rješavanju ključnih društvenih izazova te omogućuje bolji standard i kvalitetu života građana Panonske Hrvatske.

- **INOVATIVNOST I IZVRSNOST:** Ulaganje u istraživanje, razvoj i inovacije ulaganje je u budućnost Panonske Hrvatske koje omogućuje globalnu konkurentnost i poboljšanje pozicije regionalnoga gospodarstva u globalnim lancima vrijednosti.
- **POVJERENJE I SINERGIJA:** Bez povjerenja nema kvalitetne suradnje ni odlučnosti u donošenju hrabrih odluka za gospodarski razvoj i industrijsku tranziciju Panonske Hrvatske.
- **ODGOVORNOST I TRANSPARENTNOST:** U skladu s misijom RLV- treba podržavati predanost prema transparentnosti u provedbi tranzicijskih aktivnosti te razumnom upravljanju javnim i privatnim resursima u cilju uspješne industrijske tranzicije Panonske Hrvatske.

1.3. Ključne industrije u okviru RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske

Strateška segmentacija provedena u okviru procesa izrade Plana za industrijsku tranziciju Panonske Hrvatske definirala je pet industrija koje mogu biti nositelji razvoja Panonske Hrvatske, a to su poljoprivredno-prehrambena, informacijsko-komunikacijska, metaloprerađivačka i strojarska industrija, drvnoprerađivačka industrija i turizam.

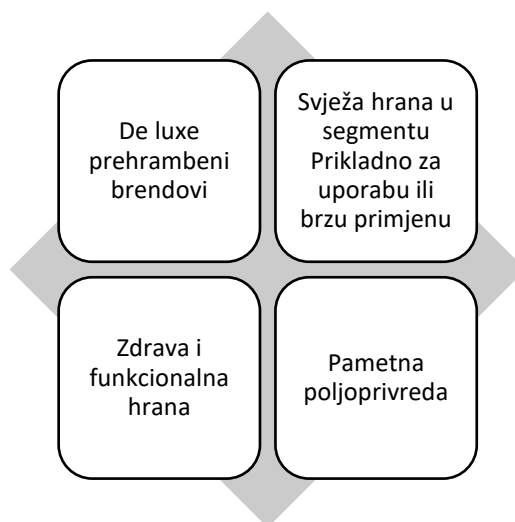
Iz dijagnostike je vidljivo kako je gospodarstvo regije u globalnim lancima vrijednosti općenito nisko pozicionirano (faza prije priključenja i faza priključenja u globalne lance vrijednosti). Industrijska tranzicija mora utjecati na trenutačni položaj gospodarstva kako bi ono postupno moglo prijeći u dijelove globalnih lanaca vrijednosti s višom dodanom vrijednosti, odnosno priključiti se tim lancima.

Industrijska tranzicija postići će se strateškim povezivanjima i integriranim intervencijama kako bi se ojačao regionalni ekosustav za industrijsku tranziciju i potaknulo stvaranje **RLV-ova** pružanjem podrške inovacijskim klasterima, razvojem strateških partnerstava za inovacije i paktova za razvoj pametnih vještina u okviru tih RLV-ova.

RLV-om Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske želi se ojačati i revitalizirati prehrambeno-prerađivački sektor u osam županija Panonske Hrvatske stvaranjem održive, inovativne i otporne industrije budućnosti. Obuhvat RLV Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske, definiran je Planom kao grupacija više prioritetnih niša, a povezane poslovne aktivnosti u prvom redu provodi regionalna mreža dionika koji integriraju tokove resursa od početne faze razvoja i dizajna, nabave sirovina i ostalih ulaznih čimbenika potrebnih za proizvodnju i stavljanje na tržište te distribuciju do konačnog kupca.

Kako bi se olakšao ulazak na tržišta proizvoda s višom dodanom vrijednosti, u dijagnostici su kroz proces poduzetničkog otkrivanja i dijaloga s dionicima utvrđene prioritetne niše (u daljnjem tekstu: PN) odnosno strateške prilike za specijalizaciju i rast usmjerene na budućnost predmetne industrije. U RLV-u Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske identificirano je nekoliko prioritetnih niša čija su glavna obilježja globalna konkurentnost i mogućnost ostvarivanja više dodane vrijednosti za dionike RLV-a (Prikaz 3.)

Prikaz 3. Prioritetne niše RLV-a Hrana i poljoprivreda.

De luxe prehrambeni brendovi imaju šest ključnih karakteristika: originalnost, cijenu, nenadmašnu kvalitetu, estetiku, izvrsnost i teritorijalnu pripadnost. Prehrambeno-prerađivački sektor Panonske Hrvatske želi postići navedene karakteristike za pojedine proizvode koje pripadaju ovoj niši, a uspjeh će zahtijevati poboljšanja u pakiranju, teritorijalnom brendiranju, kontroli kvalitete i marketinškim strategijama usmjerenim na lokalne proizvodne sustave i povezivanje sa sektorom turizma.

Svježa hrana u segmentu *Prikladno za uporabu ili brzu pripremu* sastoji se od svježih i niskoprađenih proizvoda koji su u prvom redu jednostavni (spremni i praktični) za upotrebu. Potrošači u ovom segmentu obično imaju ograničeno vrijeme za pripremu hrane, nedostaje im znanja kako ih pripremiti ili ih pak žele konzumirati svježe i bez naročite pripreme.

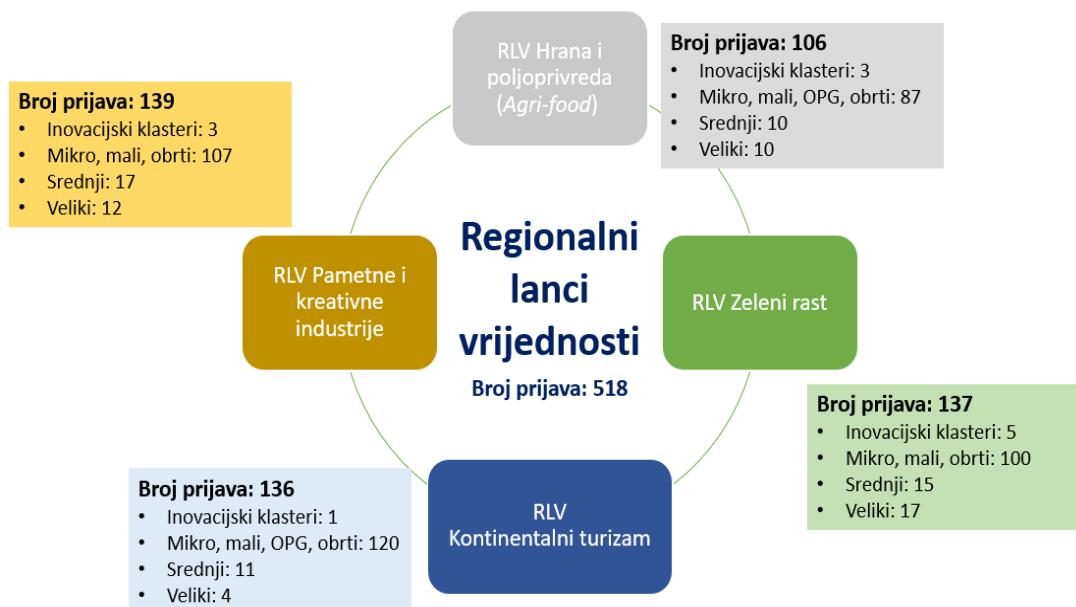
Zdrava i funkcionalna hrana (uključujući proizvode od ljekovitog bilja) odnosi se na prehrambene proizvode za koje se smatra da mogu doprinijeti zdravlju, a osim osnovnih prehrambenih vrijednosti koje se nalaze hrani uključuju i dodatne nutraceutike (radi se o prirodnim zdravim proizvodima, dodacima prehrani, funkcionalnoj i obogaćenoj hrani). Najveće područje rasta funkcionalne hrane nalazi se u integraciji s drugim dijelovima lanca vrijednosti hrane, kao što su maloprodaja, restorani, ali i neki oblici djelatnosti povezanih s industrijom zdravstvenog i *wellness*-turizma.

Pametna poljoprivreda (rješenja IKT i metaloprađivačkog sektora za pametnu poljoprivredu): Ova niša uključuje korištenje digitalnih i naprednih proizvodnih tehnologija u cijelom poljoprivrednom lancu vrijednosti, od polja do potrošača. Uključuje digitalne tehnologije i rješenja i za opskrbne lance i za preciznu poljoprivredu, uključujući korištenje senzora, sustava za praćenje, računalstva u oblaku, analize velikih količina podataka i robotike s ciljem optimizacije proizvodnje usjeva i gospodarenja stokom. Ova niša ili tehnološka grana ima i snažan utjecaj i potencijal za privlačenje i zadržavanje mlađih generacija u regionalnim i ruralnim područjima.

Kako bi se mapirali ključni dionici koji svojim resursima i potencijalima mogu i žele pridonijeti stvaranju novih vrijednosti unutar RLV-ova Panonske Hrvatske, Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije provelo je prvi javni poziv za iskazivanje interesa za sudjelovanjem u RLV-ovima (u daljnjem tekstu: Javni poziv). Na javni poziv pristiglo je 518 prijava u sva četiri RLV-a, a

prijavljeni subjekti dolaze iz svih osam županija NUTS 2 regije Panonska Hrvatska: Bjelovarsko-bilogorske, Brodsko-posavske, Karlovačke, Osječko-baranjske, Požeško-slavonske, Sisačko-moslavačke, Virovitičko-podravske i Vukovarsko-srijemske županije (Prikaz 4.).

Prikaz 4. Pregled prijava u Panonskoj Hrvatskoj po RLV-ovima

U okviru RLV-a *Hrana i poljoprivreda* na javni poziv prijavilo se 106 zainteresiranih subjekata, od kojih su tri inovacijski klasteri, 87 su mikropoduzeća, mala poduzeća, obrti i OPG-ovi, a 20 srednja i velika poduzeća. Najviše je stiglo prijava (56) za PN Pametna poljoprivreda i za PN Zdrava i funkcionalna hrana. Ukupno 49 prijava pristiglo je za PN De luxe prehrambeni proizvodi te 36 prijava za PN Svježa hrana u segmentu „Prikladno za uporabu ili brzu pripremu“.

Rezultati Javnog poziva potvrdili su rezultate strateške dijagnostike i poduzetničkog otkrivanja temeljem kojih su definirane prioritetne niše daljnjeg razvoja regionalnoga gospodarstva Panonske Hrvatske. Mapirani dionici su u okviru Strateškog foruma za RLV Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske sudjelovali u procesu izrade Akcijskog plana za predmetni RLV.

2. Strateški okvir RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske

U skladu sa smjericama Europske komisije za industrijsku tranziciju, te utvrđenim potrebama gospodarstva, Planom su definirani smjerovi promjena, prioritetne niše grupirane u RLV-ove i provedbeni mehanizmi obuhvaćeni transformacijskim putokazom (engl. *roadmap*), a koji će se financirati u okviru Integriranog teritorijalnog programa 2021. – 2027. (u daljnjem tekstu: ITP) te pružiti osnovu za industrijsku tranziciju i biti pokretačka snaga za gospodarski rast i razvoj i stvaranje radnih mjesta u Panonskoj Hrvatskoj.

Nastavno na Plan Panonske Hrvatske, Akcijskim planom RLV-a Hrana i poljoprivreda utvrđeni su misija RLV-a, tranzicijski ciljevi i aktivnosti koje će omogućiti tranziciju RLV-a prema nišama više dodane vrijednosti.

2.1. Misija i tranzicijski ciljevi RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske

U okviru procesa izrade akcijskog plana od strane ključnih dionika RLV-a definirani su misija i tranzicijski ciljevi RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske.

Misija RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske

Povezivati regionalne znanstveno-istraživačke, proizvođačke i prerađivačke kapacitete Panonske Hrvatske ulaganjima u inovativne, održive i kružne poslovne modele i prehrambene proizvode veće dodane vrijednosti s naglaskom na uključenost RLV dionika pri stvaranju regionalne prepoznatljivosti, otpornosti na izazove i spremnosti za tranziciju.

Tranzicijski ciljevi i aktivnosti RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske

TC1: Povećati dostupnost kvalitetne hrane visoke vrijednosti povezivanjem u prehrambene lance i mreže, što će na dulji rok omogućiti razvoj proizvoda za izvoz
TC2: Poboljšati ekološko okruženje u kojem se hrana proizvodi, prerađuje i troši korištenjem pametnih i čistih rješenja za održivu energetiku, transport, proizvodnju i preradu
TC3: Povećati produktivnost prehrambeno-prerađivačke industrije primjenom digitalnih tehnologija za razvoj i implementacijom rješenja pametne poljoprivrede
TC4: Potaknuti razvoj hrane više dodane vrijednosti ulaganjem u istraživanje i razvoj i komercijalizaciju inovacija
TC5: Potaknuti umrežavanje svih ključnih dionika RLV-a kroz razvoj inovacijskih klastera i provedbu klaster inicijativa
TC6: Razvojem pametnih vještina pripremiti poslovni sektor za poslove budućnosti.

Tranzicijski ciljevi RLV-a Hrana i poljoprivreda usmjereni su na četiri identificirane prioritetne niše RLV-a Hrana i poljoprivreda te doprinose ispunjenju transformacijskog cilja **S3 tematskog prioritetnog područja**

Održiva i kružna hrana² koji se odnosi na povećanje konkurentnosti i održivosti proizvodnje i prerade hrane pojačanim fokusom na veću dodanu vrijednosti.

Kako bi se povezalodjelovanje četrnaest RLV-ova iz triju NUTS2 regija, Planovima je uspostavljen sustav smjerova promjena kojima se definiraju tranzicijske aktivnosti. Ti smjerovi promjena proizlaze iz dijagnostike i vertikalne logike intervencija, a služe usmjeravanju provedbe akcijskog plana te mjerenju tranzicijske uspješnosti RLV-ova. Na temelju rezultata dijagnostike i analize industrije, koristeći se metodologijom teorije promjena (engl. *theory of change*) i analizom tržišnih neuspjeha, za svaki smjer promjena razvijene su odgovarajuće tranzicijske aktivnosti preko kojih se otklanjaju identificirani nedostaci u RLV-ovima, a čije je rješavanje ključan preduvjet za uspješan proces industrijske tranzicije i ostvarenje misije svakog pojedinog RLV-a.

Jedan od ključnih mehanizama, koji će omogućiti industrijsku tranziciju Panonske Hrvatske prema nišama više dodane vrijednosti, su **strateška partnerstva** koja će se formirati u području inovacija te razvoja pametnih vještina³. **Strateška partnerstava za inovacije** (u daljnjem tekstu: SPIN) predstavljat će platformu u okviru koje će se ne samo ulagati u nove tehnologije, znanje i razvoj proizvoda nego i ulaganja definirati preko pilot-projekata u cilju odgovora na ključne društvene izazove Panonske Hrvatske (prema područjima suradnje koja će se definirati u okviru SPIN akcijskog plana). Time će partnerstva dobiti kritičnu pokretačku snagu za industrijsku tranziciju, imajući istovremeno širi društveni učinak. Pilot-projekti postat će način definiranja većih projekata i ulaganja u Panonskoj Hrvatskoj kojima će se testirati relevantnost, izvodivost i održivost inovativnih rješenja koja se razvijaju u okviru SPIN-ova. Njima će se omogućiti i brendiranje Panonske Hrvatske kao razvojnog huba za inovativna rješenja u području hrane i poljoprivrede.

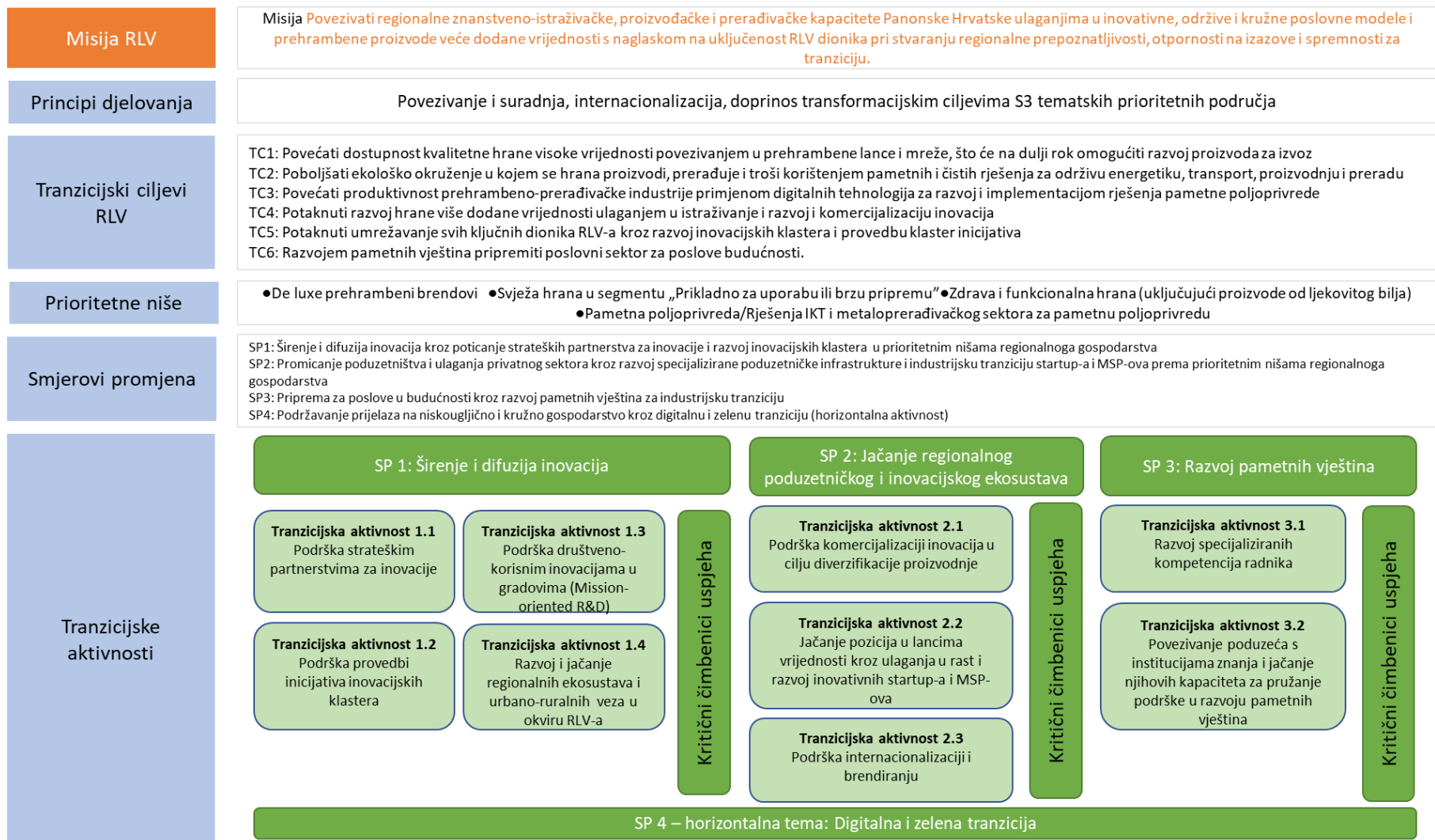
Istovremeno, **paktovi za razvoj pametnih vještina** omogućit će razvoj specijaliziranih kompetencija radnika i povezivanje poduzeća s institucijama koje pružaju znanje i ključne su za razvoj poslova budućnosti. Strateškim partnerstvima u okviru paktova uspostaviti će se platforme za definiranje potreba budućnosti i zajedničko definiranje pristupa razvoju znanja i njihovoj provedbi.

Poveznica ključnih elemenata strateškog i provedbenog okvira RLV-a Hrana i poljoprivreda prikazana je u Prikazu 5.

² S3 TPP Održiva i kružna hrana sastoji se od proizvodnje hrane, prerade hrane i usluga koje podržavaju proizvodnju.

³ MRRFEU će izraditi smjernice za uspostavu strateških partnerstava za inovacije i paktova za razvoj pametnih vještina

Prikaz 5. Strateški okvir RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske.

2.1.1. Širenje i difuzija inovacija kroz poticanje strateških partnerstva za inovacije i razvoj inovacijskih klastera u prioritetnim nišama regionalnoga gospodarstva

Jedan od ključnih pokretača tranzicije regionalnog gospodarstva bit će ulaganja u istraživanje, razvoj i komercijalizaciju inovacija i transfer tehnologija. Ona će omogućiti diversifikaciju proizvodnje i jačanje regionalne konkurentnosti kroz razvoj novih proizvoda i usluga u prioritetnim nišama Panonske Hrvatske.

Upravo je manjak ulaganja u istraživanje i razvoj i nedovoljna inovativnost poslovnog sektora u Panonskoj Hrvatskoj jedan od razloga pada industrijske proizvodnje i nedostatne izvozne orijentiranosti regionalnoga gospodarstva. Stoga će se u okviru javnih politika za podršku industrijskoj tranziciji potaknuti ulaganja poslovnog sektora u istraživanje, razvoj i komercijalizaciju inovacija kroz stvaranje strateških partnerstava za inovacije između ključnih dionika razvoja u okviru RLV-ova, te poticanje primjene digitalnih i KET tehnologija i cirkulacije znanja i interaktivnog učenja kroz uspostavu visoko-tehnoloških mreža za industriju.

Regionalno gospodarstvo mora biti otvoreno i sposobno prilagoditi se sve bržim globalnim promjenama i tehnološkom razvoju kroz kontinuirana ulaganja u razvoj novih proizvoda i usluga i komercijalizaciju inovacija. U okviru RLV-ova potrebno je podržati SPIN-ove između velikih poduzetnika i MSP-ova te na taj način omogućiti poduzećima da postanu inovativnija i da jačaju svoje trenutne kapacitete za IRI s ciljem diversifikacije ponude proizvoda i usluga kroz aktivnosti istraživanja i razvoja.

Također, potrebno je potaknuti društveno korisne inovacije kako bi se odgovorilo na ključne društvene izazove Panonske Hrvatske, s naglaskom na društvene izazove razvoja urbanih područja, putem učinkovite suradnje poslovnog, znanstveno-istraživačkog i javnog sektora s partnerima koji dolaze iz civilnog sektora, odnosno na principu četverostruke zavojnice (eng. *quadruple helix*).

Inovacijski klasteri ključni su instrument za umrežavanje razvojnih dionika u cilju povećanja konkurentnosti i uvođenja strukturnih promjena u gospodarstvo industrije te kako bi se potaknuo razvoj inovativnih tvrtki i komercijalizacija inovacija i internacionalizacija poslovnog sektora jačanjem pametnih vještina.

Provedbeni mehanizmi koji doprinose širenju i difuziji inovacija financirat će se u ITP-a i uključuju javne pozive za podršku strateškim partnerstvima za inovacije i javne pozive za podršku inovacijskim klasterima. Prijedlozi ključnih elemenata javnih poziva definirani su od strane RLV dionika i uz podršku stručnjaka Svjetske banke u okviru procesa izrade Akcijskog plana za RLV Hrana i poljoprivreda.

❖ Javni pozivi za podršku strateškim partnerstvima za inovacije

Cilj:	Uvođenje strukturnih promjena u regionalna gospodarstva kroz razvoj novih proizvoda i usluga u nišama više dodane vrijednosti te stvaranje otvorenog i prijateljskog okruženja za razvoj inovacija povezivanjem velikih poduzetnika i MSP-ova te partnerskih institucija iz znanosti.
Indikativni financijski okvir:	140.000.000 EUR
Rok za provedbu projekta:	36 mjeseci
Prijavitelj:	Nositelj konzorcija (velika tvrtka ili MSP koja ima sjedište ili podružnicu u regiji)
Partneri:	Velike tvrtke i MSP-ovi, organizacije za istraživanje i širenje znanja

Pridruženi partneri:	JLP(R)S, TDU
Podržane aktivnosti:	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivnosti istraživanja i razvoja u okviru prioritetnih niša RLV-a Hrana i poljoprivreda • Razvoj istraživačke infrastrukture za provedbu projektnih aktivnosti istraživanja i razvoja
Potencijalne vrste potpora	<ul style="list-style-type: none"> • Potpore za projekte istraživanje i razvoja (industrijsko istraživanje (TRL 3-6⁴), eksperimentalni razvoj i studije izvedivosti (TRL 7-9⁵)) • Potpore za ulaganje u istraživačku infrastrukturu
Min./max. vrijednosti potpora:	<ul style="list-style-type: none"> • 1.000.000 – 4.000.000 EUR • Max. 2 mln. EUR za industrijski razvoj • 1 mln. EUR za eksperimentalni razvoj i studije izvedivosti • 1 mln. EUR za istraživačku infrastrukturu.
Misija za istraživanje i razvoj	<ul style="list-style-type: none"> • Zdrava hrana i lokalni proizvodni sustavi (urbano-ruralne veze)
Indikativne teme za istraživanje i razvoj	<p>PN De Luxe prehrambeni proizvodi i PN Svježa hrana u segmentu „Prikladno za uporabu ili brzu pripremu“</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zelena rješenja za Agri-food lanac vrijednosti u cilju de-karbonizacije • Inovativna rješenja za konzerviranje i skladištenje hrane • Napredni sustavi, novi (eko) materijali i inovativna rješenja u pakiranju hrane i produkt dizajnu • (Siva) Bio-tehnologija • Inovativna rješenja u Agri-food lancu vrijednosti koja doprinose kružnoj ekonomiji • Inovativna rješenja za uspostavu lokalnih proizvodnih sustava (Food Miles System) <p>PN Zdrava i funkcionalna hrana</p> <ul style="list-style-type: none"> • Funkcionalna hrana (razvoj novih prehrambeno-prerađivačkih proizvoda uz utvrđivanje funkcionalnih i zdravstvenih tvrdnji) • Razvoj novih dodataka prehrani (proteini, vitamini, minerali) • Razvoj novih dijetetskih proizvoda • Poboljšanje svojstva sirovina i razvoj novih okusa hrane • Inovativna rješenja za sigurnost u lancu nabave i praćenje vrijednosti i sigurnosti hrane <p>PN Digitalna poljoprivreda</p> <ul style="list-style-type: none"> • IT rješenja za pametnu poljoprivredu (Digital Twin, pametni senzori (Eye & Touch), mobilne aplikacije, GIS i satelitska navigacija u poljoprivredi, MIND (Big Data), IoT, Big Data, Dash-boarding tehnologije ...)

⁴ TRL 3 – eksperimentalni dokaz koncepta, TRL 4 – tehnologija potvrđena u laboratoriju, TRL 5 – tehnologija potvrđena u relevantnom okruženju (industrijski relevantno okruženje u slučaju KET-a), TRL 6 – tehnologija demonstrirana u relevantnom okruženju (industrijski relevantno okruženje u slučaju KET-a)

⁵ TRL 7 – demonstracija prototipa sustava u operativnom okruženju, TRL 8 – sustav dovršen i kvalificiran, TRL 9 – sustav dokazan u operativnom okruženju

- Proizvodne tehnologije i modeli za pametnu poljoprivredu (HighTech Farming i precizna poljoprivreda – robotika, dronovi, AI, satelitski sustavi snimanja, detekcije i analitike)
- Razvoj tehnologija za praćenje kvalitete tla i klimatskog stanja te praćenje hrane i specifičnih potreba potrošača
- Tehnološki i edukacijski orijentirane usluge (npr. Demo farme)

❖ Javni pozivi za podršku inovacijskim klasterima

Cilj:	Poticanje umrežavanja dionika RLV-a
Indikativni financijski okvir:	4.000.000 EUR
Rok za provedbu projekta:	36 mjeseci
Prijavitelj:	Pravni subjekti koji vode inovacijske klastere (organizacije klastera) u okviru RLV-a Hrana i poljoprivreda.
Partneri:	N/P
Podržane aktivnosti:	<ul style="list-style-type: none"> • Operativne potpore za podršku klsterskim inicijativama (podrška uspostavi strateških partnerstava za inovacije (<i>matchmaking</i>), podrška internacionalizaciji i uključivanju u globalne lance vrijednosti, podrška transferu tehnologija i komercijalizaciji inovaciji (uloga tehnološkog brokera), brendiranje RLV-ova i komunikacija o njima • Ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu s ciljem osiguravanja poduzetničke/obrazovne/tehnološke infrastrukture
Potencijalne vrste potpora:	<ul style="list-style-type: none"> • Potpore za inovacijske klastere <ul style="list-style-type: none"> ○ Potpore za ulaganje u izgradnju ili nadogradnju inovacijskih klastera ○ Operativne potpore • Po potrebi, potpore male vrijednosti (De minimis potpore)
Min./max. vrijednosti potpora:	<ul style="list-style-type: none"> • 100.000 – 1.000.000 EUR • De minimis potpore: 10.000 - 50.000 EUR

2.1.2. Promicanje poduzetništva i ulaganja privatnog sektora kroz razvoj specijalizirane poduzetničke infrastrukture i industrijsku tranziciju startup-a i MSP-ova prema prioritetnim nišama regionalnog gospodarstva

Inovativno poduzetništvo kritičan je čimbenik i pokretač industrijske tranzicije i ključni alat za otvaranje novih radnih mjesta. Panonska Hrvatska treba podržati razvoj inovativnih startup tvrtki i proširenje poslovanja MSP-ova u prioritetnim nišama kako bi se transformiralo regionalno gospodarstvo i omogućilo stvaranje veće dodane vrijednosti. U tom cilju potrebno je stvoriti učinkovit eko sustav za industrijsku tranziciju, poboljšati poslovnu klimu i dati podršku jačanju konkurentnosti i internacionalizaciji MSP-ova.

Provedbeni mehanizmi koji doprinose promicanju poduzetništva i ulaganja privatnog sektora financirat će se u okviru ITP-a i uključuju javne pozive i financijske instrumente za podršku startup-ima i MSP-ovima u okviru RLV-ova Panonske Hrvatske. Prijedlozi ključnih elemenata javnih poziva definirani su od strane RLV

dionika i uz podršku stručnjaka Svjetske banke u okviru procesa izrade RLV akcijskog plana za RLV Hrana i poljoprivreda.

❖ Javni pozivi za podršku startup-ima i MSP-ovima (De minimis javni pozivi i javni pozivi za dodjelu vaučera)

Cilj:	Industrijska tranzicija startup tvrtki i MSP-ova prema prioritetnim nišama nišama RLV-a Hrana i poljoprivreda.
Indikativni financijski okvir:	48.000.000 EUR
Indikativni rok za provedbu projekta:	12 mjeseci - 18 mjeseci
Prijavitelj:	Startup tvrtke i MSP-ovi
Podržane aktivnosti:	<ul style="list-style-type: none">• Aktivnosti istraživanja i razvoja (eksperimentalni razvoj) za mikropoduzeća• Inovacijski procesi u MSP-ovima (inovacije u pogledu procesa, organizacije, marketinga, zajedničkog stvaranja, potaknute korisnicima i potražnjom)• Razvoj i internacionalizacija poslovanja MSP-ova• Napredne usluge potpore za MSP-ove i skupine MSP-ova (uključujući usluge upravljanja, marketinga i dizajna)• Digitalizacija MSP-ova (uključujući e-trgovinu, e-poslovanje i umrežene poslovne procese, centre za digitalne inovacije, žive laboratorije, internetske poduzetnike i novoosnovana poduzeća u području informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT), B2B)
Potencijalne vrste potpora:	<ul style="list-style-type: none">• Potpore male vrijednosti (de minimis potpore)
Min./max. vrijednosti potpora:	<ul style="list-style-type: none">• 12.500 – 200.000⁶ EUR

Kroz financijske instrumente dat će se podrška proizvodnim ulaganjima u materijalnu i nematerijalnu imovinu startup tvrtki i MSP-ova u cilju industrijske, zelene i digitalne tranzicije.

Dodatna podrška promicanju poduzetništva i ulaganja privatnog sektora pružit će se kroz **Horizontalni transformacijski projekt za podršku jačanju regionalnog eko sustava za industrijsku tranziciju** i javne pozive za razvoj poduzetničke infrastrukture za MSP-ove u potpomognutim i brdsko-planinskim područjima te urbanim područjima, čime će se poboljšati usluge poduzetnicima koje pružaju poslovne potporne

⁶ Maksimalna vrijednost potpora podložna je izmjenama sukladno izmjenama Uredbe o potporama male vrijednosti.

institucije i razviti specijalizirana poduzetnička i istraživačka infrastruktura sukladno potrebama dionika RLV-a Hrana i poljoprivreda.

2.1.3. Priprema za poslove u budućnosti kroz razvoj pametnih vještina za industrijsku tranziciju

Zbog globalnih promjena uzrokovanih 4. tehnološkom revolucijom te razvojem novih industrija/industrijskih niša kao odgovor na društvene izazove, primjerice klimatske promjene, neizbježno je došlo i doći će do velikih promjena na tržištu rada.

Panonska Hrvatska, kao regija u industrijskoj tranziciji, suočena je s drastičnim smanjenjem zaposlenosti zbog posljedica ratnih stradanja i postupnog ukidanja tradicionalnih industrija. Paralelno se suočava s nedostacima vještina na lokalnim tržištima rada kada su u pitanju profili poslova u visoko-tehnološkim sektorima koji se temelje na primjeni digitalnih i KET tehnologija. Automatizacija proizvodnje i prelazak prema Industriji 4.0 će na određeni način kritično utjecati na daljnji razvoj lokalnog tržišta rada Panonske Hrvatske. Priprema za poslove budućnosti u Panonskoj Hrvatskoj zahtijeva primjenu miksa politika kroz horizontalne i vertikalne intervencije koje će kombinirati vještine i politike zapošljavanja s onima koji potiču ulaganje u nove izvore zapošljavanja i rast produktivnosti.

❖ Podrška razvoju pametnih vještina za industrijsku tranziciju

Cilj:	Podrška razvoju pametnih vještina za industrijsku tranziciju
Indikativni financijski okvir:	6.000.000 EUR
Prijavitelj i partneri:	Startup tvrtke i MSP-ovi, veliki poduzetnici
Podržane aktivnosti:	<p>Razvoj pametnih vještina za industrijsku tranziciju temeljem utvrđenih potreba u okviru paktova za razvoj pametnih vještina:</p> <ul style="list-style-type: none">• MSP-ovi (uključujući obrte) mogu dobiti vaučere za programe edukacija i osposobljavanja relevantne za razvoj pametnih vještina za industrijsku tranziciju u okviru regionalnih lanaca vrijednosti Jadranske, Panonske i/ili Sjeverne Hrvatske• Veliki poduzetnici, po potrebi, mogu dobiti potpore za usavršavanje koje je relevantno za razvoj pametnih vještina za industrijsku tranziciju u okviru regionalnih lanaca vrijednosti Jadranske, Panonske i/ili Sjeverne Hrvatske. <p>Napomena: Pravni subjekti (nositelji paktova za razvoj pametnih vještina) koji pružaju usluge obrazovanja i osposobljavanja mogu se javiti na Javni poziv za iskaz interesa za pružanje usluga obrazovanja i osposobljavanja za razvoj pametnih vještina za industrijsku tranziciju u okviru regionalnih lanaca vrijednosti Jadranske, Panonske i/ili Sjeverne Hrvatske čime će biti stavljeni na listu pravnih subjekata koji će moći za usluge edukacija i obrazovanja biti plaćeni putem vaučera.</p>
Potencijalne vrste potpora:	<ul style="list-style-type: none">• De minimis potpore• Potpore za usavršavanje (po potrebi)
Min./max. vrijednosti potpora:	<ul style="list-style-type: none">• 10.000 EUR po vaučeru (napomena: tvrtke mogu aplicirati za više vaučera za različite module)

Indikativne vještine:

- Vještine upravljanja za poljoprivredna poduzeća
- Vještine u primjeni suvremenih tehnologija, npr. precizna poljoprivreda, mehanizacija prerade hrane
- Vještine za pakiranje hrane, označavanje i certificiranje prema europskim standardima
- Vještine za upravljanje inovacijskim procesima.

2.1.4. Podržavanje prijelaza na niskouglično i kružno gospodarstvo kroz digitalnu i zelenu tranziciju (horizontalna aktivnost)

Osiguranje digitalne i zelene tranzicije temelj je rasta i blagostanja u EU regijama. Za to su potrebna znatna ulaganja u svim sferama društva i gospodarstva. Postupno ukidanje industrija s intenzivnom emisijom ugljika predstavljat će posebni razvojni izazov za Panonsku Hrvatsku. Promicanje pravedne tranzicije značit će kombiniranje klimatskih aktivnosti s javnom podrškom u upravljanju strukturnim promjenama u lokalnom gospodarstvu i utjecajem na lokalnu radnu snagu.

U okviru javnih poziva za industrijsku tranziciju vezanih uz RLV-a Hrana i poljoprivreda potaknut će se zelena i digitalna tranzicija kroz poticanja:

- Zelenih (eko) inovacija
- Proizvodnih ulaganja u digitalne tehnologije
- Proizvodnih ulaganja u zelene (čiste) tehnologije
- Uvođenje eko standarda kvalitete
- Promociju eko proizvoda.

3. Okvir za praćenje i vrednovanje RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske

Praćenje provedbe ulaganja u okviru RLV-a Hrana i poljoprivreda predstavlja važnu sastavnicu modela upravljanja procesom industrijske tranzicije i jedan je od temelja za izmjene Plana Panonske Hrvatske. Sustavno i dobro razrađeno praćenje i vrednovanje omogućit će nositeljima provedbe u okviru sustava upravljanja i kontrole ITP-a jasno razumijevanje čimbenika koji utječu na uspješnost industrijske tranzicije te će pomoći u boljem sagledavanju načina rješavanja problema i prepoznavanju prilika za poboljšanje načina upravljanja.

Praćenje provedbe odvijat će se na dvije razine: operativnoj i strateškoj. Operativna razina praćenja podrazumijevat će detaljno praćenje napretka u provedbi RLV akcijskog plana, prepoznavanje čimbenika koji utječu na učinkovitost pripreme i provedbe projekata, izvještavanje o istima i sagledavanje rješenja. Strateška razina praćenja podrazumijevat će sagledavanje napretka procesa industrijske tranzicije u jednom duljem vremenskom razdoblju (od tri godine pa nadalje) te usmjerenost na ključna pitanja uspješnosti industrijske tranzicije (npr. jesu li odabrani projekti dovoljno „tranzicijski“ u provedbi, je li osigurana primjerena uključenost poslovnog sektora i znanstveno-istraživačke zajednice, je li potrebno mijenjati izbor prioritetnih niša i/ili smjerova promjene, je li osigurana primjerena razina financiranja itd.).

Glavni instrument za praćenje provedbe RLV-a Hrana i poljoprivreda na strateškoj razini predstavljat će **Godišnje izvješće o provedbi Plana Panonske Hrvatske**⁷ (u daljnjem tekstu Izvješće). Izvješće će ujedno biti i podloga za izvještavanje Nacionalnog inovacijskog vijeća o učinku procesa industrijske tranzicije na proces pametne specijalizacije Republike Hrvatske te komunikacijski alat koji će dionicima procesa industrijske tranzicije pružiti ključne spoznaje o tome što što je do sada ostvareno u okviru procesa industrijske tranzicije na razini Panonske Hrvatske.

Sastavni dio Izvješća bit će pokazatelji ostvarenja i rezultata tranzicijskih aktivnosti provedenih od strane dionika RLV-a *Hrana i poljoprivreda* (Tablica 1).

⁷ Izrada Godišnjeg izvješća je u nadležnosti Koordinacijskog tijela koje podupire/facilitira Radni tim Panonske Hrvatske i RLV strateških foruma.

Tablica 1. Pokazatelji po tranzicijskim ciljevima RLV-a Hrana i poljoprivreda.

Naziv specifičnog cilja iz ITP-a	Tranzicijski ciljevi RLV-a Hrana i poljoprivreda	Područje intervencije	Pokazatelj ostvarenja		Pokazatelj rezultata	
			Naziv	Ciljna vrijednost (2029) ⁸	Naziv	Ciljna vrijednost (2029) ⁹
Razvoj i jačanje istraživačkih i inovacijskih kapaciteta te primjena naprednih tehnologija	TC1: Povećati dostupnost kvalitetne hrane visoke vrijednosti povezivanjem u prehrambene lance i mreže, što će na dulji rok omogućiti razvoj proizvoda za izvoz. TC4: Potaknuti razvoj hrane više dodane vrijednosti ulaganjem u istraživanje i razvoj i komercijalizaciju inovacija.	Strateška partnerstva za inovacije za prioritetne niše u okviru RLV-ova	Poduzeća koja su primila potporu u obliku bespovratnih sredstava	53	Mala i srednja poduzeća (MSP-ovi) koja uvode inovacije u proizvode ili procese	35
			Broj suradnji na RDI projektima	18		
			Istraživači zaposleni u podržanim istraživačkim institucijama	31 ¹⁰		

⁸ Indikativne procjene ciljane vrijednosti. Postizanje ciljane vrijednosti ovisit će o spremnosti i interesu za sudjelovanjem u provedbi tranzicijskih aktivnosti od strane dionika RLV-ova, te će ujedno biti i osnova za realokaciju sredstava između RLV-ova Panonske Hrvatske.

⁹ Indikativne procjene ciljane vrijednosti. Postizanje ciljane vrijednosti ovisit će o spremnosti i interesu za sudjelovanjem u provedbi tranzicijskih aktivnosti od strane dionika RLV-ova, te će ujedno biti i osnova za realokaciju sredstava između RLV-ova Panonske Hrvatske.

¹⁰ Vrijednost je definirana ukupno za sve RLV-ove Panonske Hrvatske. Pokazatelj se odnosi na proces istraživanja i inovacija, prijenos tehnologije i suradnju među poduzećima, istraživačkim centrima i sveučilištima usmjerenima na niskouglijčno gospodarstvo, otpornost i prilagodbu klimatskim promjenama te se većina projektnih suradnji očekuje u okviru RLV-a Zeleni rast.

¹¹ Vrijednost je definirana ukupno za sve RLV-ove Panonske Hrvatske. Pokazatelj se odnosi na proces istraživanja i inovacija, prijenos tehnologije i suradnju među poduzećima, istraživačkim centrima i sveučilištima usmjerenima na niskouglijčno gospodarstvo, otpornost i prilagodbu klimatskim promjenama te se većina projektnih suradnji očekuje u okviru RLV-a Zeleni rast.

	TC5: Potaknuti umrežavanje svih ključnih dionika RLV-a kroz razvoj inovacijskih klastera i provedbu klaster inicijativa	Podpora inovacijskim klasterima	Inovacijski klasteri koji su primili podršku	5	MSP-ovi koji ostvaruju koristi od aktivnosti koje pruža inovacijski klaster	50
			Poduzeća koja su primila nefinancijsku potporu	50		
Jačanje održivog rasta i konkurentnosti MSP-ova i otvaranje radnih mjesta u njima, među ostalim i kroz produktivna ulaganja	TC2: Poboľšati ekološko okruženje u kojem se hrana proizvodi, prerađuje i troši korištenjem pametnih i čistih rješenja za održivu energetiku, mobilnost, proizvodnju i preradu. TC3: Povećati produktivnost prehrambeno-prerađivačke industrije primjenom digitalnih tehnologija za razvoj i implementacijom rješenja pametne poljoprivrede.	Podrška rastu i razvoju inovativnih startup tvrtki i MSP-ova kroz digitalnu i zelenu tranziciju prema nišama više dodane vrijednosti	Poduzeća koja su primila potporu u obliku bespovratnih sredstava	40	MSP-ovi s višom dodanom vrijednosti po zaposleniku	20
			Poduzeća koja su primila potporu u obliku financijskih instrumenata	30		
Razvoj vještina za pametnu specijalizaciju, industrijsku tranziciju i poduzetništvo	TC6: Razvojem pametnih vještina pripremiti poslovni sektor za poslove budućnosti.	Razvoj potrebnog fonda ljudskog kapitala (prekvalifikacija i usavršavanje) i priprema za poslove u budućnosti specifične za regionalne	MSP-ovi koji ulažu u vještine za pametnu specijalizaciju, industrijsku tranziciju i poduzetništvo	60	Osoblje MSP-ova koje završava osposobljavanje za vještine za pametnu specijalizaciju, industrijsku tranziciju i poduzetništvo (prema vrsti vještine: tehnička,	180

		potrebe i RLV- ove			upravljачka, poduzetnička, zelena, druga)	
--	--	-----------------------	--	--	---	--

4. Upravljanje RLV-om Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske

Za uspješno upravljanje industrijskom tranzicijom Panonske Hrvatske uspostavljen je **institucionalni okvir** koji će omogućiti kontinuirani proces poduzetničkog otkrivanja i suradnju svih ključnih dionika razvoja, **financijski okvir** za provedbu miksa politika za industrijsku tranziciju, te **sustav praćenja i vrednovanja** koji će mjeriti učinke javnih politika na proces industrijske tranzicije Panonske Hrvatske i pametne specijalizacije Republike Hrvatske.

Upravljanje inustrijskom tranzicijom RLV-a sastoji se od niza elemenata koji će se provoditi u koordinaciji MRRFEU-a s partnerskim institucijama¹² i dionicima RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske¹³ te se odnose na:

- Mapiranje i motivaciju za ulazak u RLV
- Održavanje sastanaka Strateškog foruma RLV-a
- Aktivnosti inovacijskih klastera
- Promociju i internacionalizaciju RLV-a.

Mapiranje i motivacija za ulazak u RLV Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske

Na razini RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske bit će potrebno kontinuirano mapirati poduzetnike te dionike iz javnog i znanstveno-istraživačkog sektora koji bi mogli dodatno ući u RLV, a kako bi se omogućila što učinkovitija uspostava strateških partnerstva i stvorila poveznica ključnih aktera regionalnoga gospodarstva koji mogu doprinijeti RLV-u Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske. Mapiranje mora:

- definirati veze između sudionika u prioritetnim nišama RLV-a
- identificirati specifične pružatelje usluga podrške poslovnom sektoru
- analizirati broj poduzeća, njihove proizvodne, istraživačke i prodajne kapacitete, kapacitet zapošljavanja i kapacitet za postizanje rezultata u okviru regionalnih izazova
- identificirati poveznice s drugim RLV-ovima iz Panonske Hrvatske ali i relevantnim dionicima na razini Republike Hrvatske i Europske unije.

MRRFEU će na svojoj mrežnoj stranici imati kontinuirano otvoren javni poziv za iskaz interesa za sudjelovanjem u RLV-u Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske te će, u suradnji s partnerskim institucijama, kontinuirano informirati potencijalne dionike iz poslovnog i znanstveno-istraživačkog sektora o važnosti uključivanja u RLV i mogućnostima koje pruža proces industrijske tranzicije u kontekstu korištenja EU fondova. Informiranje će se provoditi putem info događanja (konferencija, tematskih seminara, strateških foruma i info radionica) te putem mrežnih stranica i društvenih mreža.

¹² Resorna tijela državne uprave, Hamag-Bicro, JLP(R)S, regionalni koordinatori, gospodarska udruženja

¹³ Kroz Horizontalni transformacijski projekt za uspostavu učinkovitog regionalnog eko sustava za industrijsku tranziciju dat će se podrška aktivnostima u upravljanju industrijskom tranzicijom. Projekt će se finansirati u okviru ITP-a, s predviđenom alokacijom 5.000.000 EUR.

Dodatno, važnu ulogu u motivaciji za uključivanje dionika u RLV imat će inovacijski klasteri koji će motivirati nove dionike za, ne samo uključivanje u RLV, već i u strateška partnerstva i paktove za razvoj pametnih vještina.

Održavanje sastanaka Strateškog foruma RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske

Kao ključni mehanizam za upravljanje RLV-om Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske uspostavljen je RLV strateški forum Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske koji će omogućiti kontinuirano poduzetničko otkrivanje te će usmjeravati rast i razvoj RLV-a s ciljem stvaranja veće dodane vrijednosti i unaprjeđenja regionalnoga gospodarstva.

Dionici RLV strateškog foruma Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske bili su uključeni u proces izrade RLV akcijskog plana – sudjelovanjem na tematskim radionicama i davanjem inputa temeljem kojih su definirani provedbeni mehanizmi industrijske tranzicije, te će po potrebi biti uključeni u njegovo revidiranje. U cilju praćenja provedbe RLV akcijskog plana održavat će se godišnji sastanci RLV strateškog foruma.

Aktivnosti inovacijskih klastera

Jedan od ključnih preduvjeta za provođenje procesa industrijske tranzicije je umrežavanje ključnih dionika RLV-a. Podršku u umrežavanju dat će inovacijski klasteri kroz poticanje i facilitiranje uspostave strateških partnerstava za inovacije i paktova za razvoj pametnih vještina te pripremu zalihe projekata u okviru jedne ili više prioritarnih niša.

Promocija i internacionalizacija RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske

U okviru procesa industrijske tranzicije održavat će se godišnja konferencija na kojoj će se službeno predstavljati godišnja izvješća o provedbi Plana i RLV-akcijskih planova Panonske Hrvatske. Konferencija će okupiti širi krug dionika industrijske tranzicije, uključujući predstavnike javne uprave, privatnog sektora, znanstvene zajednice i civilnog društva koji nisu izravno uključeni u rad tijela provedbe Plana.

Također, konferencija će pozivanjem gostiju iz RH i inozemstva poslužiti za razmjenu iskustava na temu industrijske tranzicije. Na taj se način može dodatno proširiti krug informiranih dionika o procesu industrijske tranzicije u Hrvatskoj te dobiti dodatne povratne informacije koje se potom mogu ugraditi u buduće odluke vezane za provedbu Plana i RLV akcijskih planova. Komunikacijske aktivnosti uključivat će i izradu godišnjeg biltena RLV Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske, u cilju promocije provedbe mjera za razvoj Panonske Hrvatske kao inovativne regije u području proizvodnje hrane visoke dodane vrijednosti i digitalne poljoprivrede.

U cilju internacionalizacije RLV-a potaknut će se uključivanje RLV dionika u EU strateške lance vrijednosti i EU tematske i tehnološke platforme. Također, potaknut će se povezivanje s poduzetnicima i poslovnim udruženjima iz hrvatske dijaspore.

5. Izvori financiranja i indikativni vremenski okvir za provedbu tranzicijskih aktivnosti RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske

Kako bi se omogućila industrijska tranzicija RLV-a Hrana i poljoprivreda prema nišama više dodane vrijednosti bit će potrebno osigurati financijsku podršku iz različitih izvora financiranja: nacionalnog proračuna, fondova EU-a i ostalih EU inicijativa, te privatnih resursa.

Alokacija za provedbu Plana osigurana u okviru ITP-a iznosi 200.000.000 EUR-a. Dodatno, u okviru ITP-a je za sve regije obuhvaćene industrijskom tranzicijom predviđena i alokacija od 66.000.000 EUR-a (za potpomognuta i brdsko-planinska područja)¹⁴ te alokacija od 30.000.000 EUR-a (za ITU urbana područja)¹⁵, s ciljem poticanja rasta i razvoja MSP-ova u nišama više dodane vrijednosti i jačanja eko sustava za startup tvrtke u okviru RLV-ova.

Prikaz mogućnosti financiranja tranzicijskih aktivnosti RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske u okviru ITP-a dan je u Tablici 2.

Tablica 2: Raspodjela alokacije za industrijsku tranziciju Panonske Hrvatske u okviru ITP-a i vremenski okvir za provedbu tranzicijskih aktivnosti RLV-a Hrana i poljoprivreda

Tranzicijska aktivnost	Provedbeni mehanizam	Indikativna alokacija (u EUR-ima) ¹⁶	Indikativni vremenski okvir za provedbu/raspisivanje javnih poziva	
Podrška strateškim partnerstvima za inovacije	Javni pozivi za podršku strateškim partnerstvima za inovacije	140.000.000	1. javni poziv Drugi kvartal 2023.	
Podrška društveno korisnim inovacijama u gradovima			2. javni poziv Drugi kvartal 2025.	
Podrška provedbi inicijativa inovacijskih klastera	Javni pozivi za podršku inovacijskim klasterima	4.000.000	1. javni poziv	Prvi kvartal 2023.
			2. javni poziv	Prvi kvartal 2025.
Razvoj i jačanje regionalnih eko sustava i urbano-ruralnih veza u okviru RLV-a	Horizontalni transformacijski projekt za podršku jačanju regionalnog eko sustava za industrijsku tranziciju	5.000.000 ¹⁷	Prvi kvartal 2023. – Prvi kvartal 2027.	

¹⁴ Na brdsko-planinskim i potpomognutim područjima podrška razvoju specijalizirane poslovne infrastrukture za MSP-ove biti će usklađena sukladno potrebama poduzetnika za tranziciju prema nišama više dodane vrijednosti.

¹⁵ Kako bi se utjecalo na stvaranje povoljnog okruženja za razvoj poduzetništva u urbanom području, ulaganja će se usmjeriti u poslovnu infrastrukturu (primjerice centri za potporu poslovanju, poduzetnički inkubatori/akceleratori, coworking prostori, centri kreativnih industrija itd.), s ciljem pozicioniranja urbanih područja kao regionalnih centara i jačanje njihove uloge u stvaranju regionalnih eko sustava koji daju učinkovitu podršku regionalnim lancima vrijednosti i razvoju prioritetnih niša industrijske tranzicije.

¹⁶ Vrijednost ukupne alokacije za sve RLV-ove Panonske Hrvatske.

¹⁷ Zajednički projekt za sve tri NUTS 2 regije uključene u proces industrijske projekt (alocirana sredstva Panonske Hrvatske: 2.000.000 EUR).

	Javni poziv za podršku razvoju javne poduzetničke infrastrukture na potpomognutim i brdsko-planinskim područjima	66.000.000 ¹⁸	Drugi kvartal 2023.
	ITU mehanizam – Javni poziv za podršku razvoju javne poduzetničke infrastrukture u urbanim područjima	30.000.000 ¹⁹	Drugi kvartal 2023.
Podrška komercijalizaciji inovacija u cilju diversifikacije proizvodnje	Javni pozivi za podršku startup-ima i MSP-ovima	48.000.000	1. javni poziv Drugi kvartal 2023.
Jačanje pozicija u lancima vrijednosti kroz ulaganja u rast i razvoj inovativnih startup-a i MSP-ova			
Podrška internacionalizaciji i brendiranju			2. javni poziv Četvrti kvartal 2025.
Razvoj specijaliziranih kompetencija radnika	Javni pozivi za podršku razvoju pametnih vještina za industrijsku tranziciju	6.000.000	I. faza: Podrška u razvoju programa za razvoj pametnih vještina za industrijsku tranziciju Prvi kvartal 2024.
Povezivanje poduzeća s institucijama znanja i jačanje njihovih kapaciteta za pružanje podrške u razvoju pametnih vještina			II. faza: Vaučeri za razvoj pametnih vještina za industrijsku tranziciju Prvi kvartal 2024.

Dodatna sredstva će se moći povući i iz drugih posebnih ciljeva u okviru ITP-a. Primjerice, područja intervencija u okviru ITU mehanizama za razvoj urbanih područja usmjerena na zaštitu, razvoj i promicanje kulturne baštine i kulturnih usluga te zaštitu, razvoj i promicanje resursa javnog turizma i turističkih usluga, dat će podršku razvoju prioritetnih niša u okviru RLV-ova, s ciljem razvoja selektivnih oblika turizma i stvaranja više dodane vrijednosti.

Horizontalne potpore gospodarstvu usmjerene na cijeli teritorij Republike Hrvatske u okviru Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021. – 2026. i Programa Konkurentnost i kohezija 2021. – 2027. bit će

¹⁸ Zajednička alokacija za sve tri NUTS 2 regije uključene u proces industrijske tranzicije.

¹⁹ Zajednička alokacija za ITU gradove na NUTS 2 području obuhvaćenom procesom industrijske tranzicije.

komplementarne i u sinergiji s potporama iz ITP-a te će ubrzati proces industrijske tranzicije i uvođenje strukturnih promjena u regionalno gospodarstvo Panonske Hrvatske.

Nadalje, veliku ulogu u industrijskoj tranziciji RLV-ova imat će i sredstva iz Zajedničke poljoprivredne politike za razdoblje 2023. – 2027. Potpore iz Europskog socijalnog fonda+ (ESF+), u okviru Programa Učinkoviti ljudski potencijali 2021. – 2027., također će pridonositi provedbi Plana kroz horizontalne mjere u području obrazovanja i uključivog rasta.

Sisačko-moslavačka županija dobit će dodatnu potporu iz Fonda za pravednu tranziciju (FPT) u cilju potpore za promicanje tranzicije prema niskougličnim aktivnostima otpornima na klimatske promjene, s obzirom na specifičnosti njenog gospodarstva koje se bazira na industriji s visokim udjelom CO₂. Sredstvima iz FPT-a doprinijet će se ublažavanju društveno-gospodarskih i okolišnih posljedica, osobito na pogođene radnike te omogućiti tranzicija prema klimatski neutralnoj Europskoj uniji do 2050. godine.

U cilju jačanja RLV-ova Panonske Hrvatske i njihove internacionalizacije koristit će se i sredstva iz dostupnih programa prekogranične i transnacionalne suradnje kroz EU instrument „Međuregionalna ulaganja u inovacije“²⁰, kao i sredstva iz relevantnih Programa unije, posebice programa Obzor Europa i InvestEU-a te sredstva namijenjena EU strateškim lancima vrijednosti.

O sposobnosti dionika RLV-a Hrana i poljoprivreda ovisi koliko će sredstava uspjeti iskoristiti iz dostupnih izvora financiranja. Svaki od izvora financiranja ima dinamiku i vremenski okvir provedbe projekata, što je posebno važno u smislu predvidive koordinacije s poslovnim planovima RLV dionika. Zato je potrebno unaprijed identificirati aktivnosti i načine pripreme projekata kako bi se određeno financiranje moglo uključiti u tranziciju regije planirano i na vrijeme. U slučaju korištenja različitih izvora za financiranje tranzicijskih aktivnosti, dionici moraju voditi računa o rizicima dvostrukog financiranja.

²⁰ 11,5 % sredstava ETC-a (970 milijuna EUR) predviđeno je za međuregionalna ulaganja u inovacije (Komponenta 5, ETC, članak 9.2.).

DODATAK: Proces poduzetničkog otkrivanja u okviru pripreme Akcijskog plana RLV-a Hrana i poljoprivreda Panonske Hrvatske

U okviru izrade ovog akcijskog plana u travnju i svibnju 2022. godine organizirane su radionice za mapirane dionike u okviru RLV-ova Panonske Hrvatske. Radionice su održane u svrhu izrade ključnih elemenata akcijskog plana, a obuhvaćale su različite aspekte uključujući i inpute za pripremu ciljanih javnih poziva za financiranje provedbe industrijske tranzicije.

Dionici RLV-a identificirali su ključne društvene izazove i mega trendove koje regija mora pažljivo pratiti kako bi bila uspješna u tranziciji. Teme radionica bile su uvodno predstavljanje procesa industrijske tranzicije Panonske Hrvatske i pripreme akcijskih planova, rasprava o strateškim partnerstvima za inovacije, razvoj pametnih vještina, podrška MSP-ovima i inovativnim startup tvrtkama i podrška inovacijskim klasterima u procesu industrijske tranzicije Panonske Hrvatske. Završna radionica u procesu pripreme akcijskih planova održana je početkom lipnja 2022. godine.

Radionice su s ciljem izrade akcijskih planova održane s ključnim predstavnicima iz privatnog sektora, znanstvenih organizacija i određenih tijela državne uprave s visokim brojem sudionika (prosječan broj sudionika na radionici bio je 128, s najvećim brojem predstavnika iz poslovnog sektora)²¹.

Sudionici procesa smatrali su kako je za regiju iznimno bitan razvoj novih postupaka u proizvodnji, distribuciji i potrošnji hrane. Istaknuli su kako je potrebno unaprijediti procese u proizvodnji i preradi hrane te potaknuti povezivanje s lokalnim distributerima uz iskorištavanje ekološki prihvatljivih i obnovljivih izvora energije. Naveli su i kako je potrebno podizati svijest među stanovništvom od najranije dobi, što će biti ključno za kvalitetnu tranziciju i jačanje motivacije za tranzicijske postupke u svim dijelovima društva.

Nadalje, digitalizacija poljoprivrednog poslovanja i jačanje poljoprivrednika preduvjet su za djelovanje regije u okviru RLV-a *Hrana i poljoprivreda*. Trendovi se manifestiraju u pravcu regenerativne održive poljoprivrede i sve veće regulacije na tržištu. U okviru brige za utjecaj poljoprivrede i prerade na okoliš, ambalaža, razvoj regenerativnih oblika poljoprivrede te gospodarenje otpadom bit će izazovi budućnosti.

Općenito se može očekivati da će se lanci vrijednosti prilagođavati krajnjim korisnicima odnosno kupcima i da će ključnu ulogu u razvoju odnosa s kupcima imati dizajn i iskustvo s proizvodom. Razvoj proizvoda temeljit će se na inovacijama povezanim s istraživanjem i razvojem i vodit će ga integrator, dok će temelj razvoja biti traženje novih materijala i proizvoda, ali u okviru brige za okoliš i zelenu energiju. Očekuje se stalan pritisak na promjenu tehnologija i usluga uz visoke kapitalne troškove za proizvođače i druge subjekte u lancu vrijednosti, dok će digitalne tehnologije, proširena i miješana stvarnost (engl. *Augmented reality (AR) / mixed reality (MR)*), umjetna inteligencija (engl. *Artificial intelligence (AI)*), velike baze podataka, robotizacija procesa, automatizacija i internet stvari (IoT) preoblikovati radna mjesta.

²¹ Prema mišljenju sudionika radionica proces uključivanja pokrenut izradom plana tranzicije kvalitetan je pristup stvaranju mreža i razvoju kapaciteta za razvoj industrija kako bi potom mogle ući u proces transformacije.

Inputi dobiveni sa radionica u skladu su s analizom trendova u prehrambeno-prerađivačkoj industriji izrađenoj u okviru procesa izrade Plana. Prema toj analizi mogu se predvidjeti neki ključni trendovi po nišama:

- U okviru niše *luksuzni prehrambeni brendovi* može se očekivati da će se hrana koja se nudi na tržištu kompletirati te da će brza i gotova hrana (npr. gotovi burgeri i sendviči) s visokom dodanom vrijednošću i cijenom zauzeti još veći udio na tržištu. Kvalitetna zamrznuta hrana i koktel hrana za van dominirat će na širem tržištu, dok će procesi ići u pravcu kvalitetne i dobre, a ne brze hrane. Na tržištu će se pojavljivati nova, inovativna hrana i neobična jela.
- U okviru niše *svježa hrana* u segmentu *Prikladno za uporabu ili brzu pripremu* dionici očekuju promjene na tržištu u smjeru daljnje segmentacije tržišta prema vrsti hrane (meso i perad, žitarice, voće i povrće, ostalo) i vrsti pakiranja (konzervirano, smrznuto i ohlađeno, aluminijsko ili drugo metalno pakiranje primjereno za aseptično pakiranje). Ove promjene se ipak događaju nešto sporije uslijed neuspješnih pokušaja plasmana gotove hrane (i loših senzornih svojstava gotove hrane) u prošlosti. U tom segmentu očekuje se promjena ponašanja u potrošnji hrane, kod potrošača koji su spremni potrošiti, ali nemaju vremena za pripremu i kuhanje.
- Na tržištu *zdrave i funkcionalne hrane* očekuje se rast potrošnje među kupcima koji žele jesti dobro i kvalitetno, ali im hrana mora pridonositi njihovu tjelesnom i psihičkom zdravlju te dobrom raspoloženju. Kupci žele visokoenergetske i hranjive vrijednosti hrane, dok dio kupaca s hranom povezuje obitelj (kupnja, informiranje o kvaliteti i jelovnici). Na tržište će snažno utjecati i rascjepkana stajališta potrošača (o mesu, o biljnoj prehrani i slična). U hrani će se sve veća prednost i popularnost pridavati probioticima.
- Industrija *pametne poljoprivrede* temeljit će se na digitalizaciji u poljoprivredi temeljenoj na paradigmi digitalnih blizanaca (engl. *digital twin*). Sektoru će biti potreban brz pristup podacima za pripremu proizvoda i rješavanje problema na terenu (proizvodnja). Može se očekivati razvoj poljoprivrede temeljen na dijalogu s poljoprivrednicima i ostatkom lanca vrijednosti. Može se očekivati i još veći razvoj satelitskih sustava snimanja, detekcije i analitike u poljoprivredi te brz razvoj tehnologija i postupaka sljedivosti (engl. *traceability*) hrane i specifičnih potreba potrošača.

Uslijed disruptivnih događaja (primjerice rata u Ukrajini, ili pandemije uzrokovane COVID-19) mogući su poremećaji na tržištu i nestabilnosti koje pojačavaju trend rasta cijena, probleme s logistikom i naplatom ugovora te povećane cijene ulaznih materijala, sadnica i energenata, što može dovesti do povećanja cijena proizvodnje. Trgovinske sankcije mogu dugoročno utjecati na pad potrošnje kao reakcija na visoke cijene i recesiju. Mogu se očekivati i problemi u financiranju i servisiranju kredita i veći oprez u investiranju, što bi moglo smanjiti inozemne i domaće investicije u državi i u regiji.

Na završnoj radionici u lipnju 2022. godine sudionici su naglasili važnost povezivanja i orkestracije svih aktivnosti koje će se događati u okviru strateških partnerstva i ostalih aktivnosti industrijske tranzicije. Sam participativni proces sagledava se kao kvalitetan pristup za stvaranje sadržaja i prema mišljenju sudionika treba ga zadržati kao način suradnje, te stvaranja i revizije prioriteta unutar pojedinog RLV-a. Nadalje, industrijska je tranzicija, prema mišljenju sudionika, još uvijek nova kao proces te je potrebno dodatno raditi na razumijevanju cijelog procesa i demistifikaciji pojmova i elemenata koji se tranzicijom potiču. Tijekom tranzicijskoga procesa potrebno je uspostaviti čestu razmjenu iskustava među tvrtkama koje se bave sličnim djelatnostima u Hrvatskoj, ali i izvan nje. Potrebno je i dati smjernice za uspostavljanje strateških partnerstava (za inovacije i razvoj pametnih vještina) te omogućiti povezivanje sa ostatkom Hrvatske kako bi došlo do sinergije i razvoja međuregionalne suradnje.